

ירקון דברות קודש

כל הזכויות שמורות
לועד להוצאת
ספרי כ"ק מרן
אדמו"ר שליט"א
פק"ק קרית יואל יצ"ו

מכ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לבטוח בה' לבדו

ידיה בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מלרימה, ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף וגו'. ותמכו המפרשים היאך יעלה על הדעת שבני ישראל ישוּבו לארץ אויביהם שסבלו מהם שעבוד ועוני שנים הרבה כל כך.

ואפ"ל על פי מה שכתב בציונה לעתים (דרוש כד) לפרש הכתוב (דברים ז יז) כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם. הכוונה אם תאמר בלבבך אשר כפי הטבע הם רבים וחזקים ממך ואין באפשרות להורישם במנהג העולם, אז אני מבטיחך שלא תהא לך שום מורא מהם, אבל אם תדע ותחשוב בלבבך שאתה בעלמך תוכל להורישם בצטחך על ריבוי אוכלוסין שלך והמה מועטים, אז יש לך באמת לירא מהם, עכ"ד.

ולפי זה יש לומר שבאמת לא היה שום חשש שישיבו למלכים ממנש, שאין זה מן השכל כלל, רק היות שבני ישראל ילאו ממלכים מזויינים בכלי זיון, וכמ"ש וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, ופירש"י מזויינים, על כן היה חשש שאם ילכו לארץ ישראל דרך ארץ פלשתים, אז בראותם מלחמה יחשבו שיש להם מצוא להנלל בדרך הטבע, ושזו לא יהיו ראויים לנסים, וממילא ושבו מלרימה, לכן ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף, מקום אשר בדרך הטבע אי אפשר להנלל, ואז ישומו בה' מצטחם ויילם ה', וכה הרגילו עלמם בכל עת הליכתם ארבעים שנים, ועל כן גם כשיצואו לארץ ישראל יצטחו בה' ולא זכח האנושי, ויהיו ראויים לנסים ולציאת הארץ. (תש"ח)

*

שירת המלאכים החוזיר נשמתן של ישראל

ויגד למלך מצרים כי צרח העם, פירש"י איקטורין שלח עממה, וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקצבו לילך ולשוב וראו שאינם חוזרים למלכים צאו והגידו לפרעה ציום הרביעי, ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה והוא יום שביעי של פסח.

ותמהו המפרשים שזה סותר לדברי רש"י בפרשת צ"ית (במדבר עו לה) שהציא בשם רבי משה הדרשן, דשמונה חוטין שבצ"ית הן כנגד שמונה ימים ששהו ישראל

משיאלו ממלכים עד שאמרו שירה. והחתם סופר (דרשות לפסח דף רעט) ומרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל בפרשתן (עמוד שפט, שצ) ביארו, שבני ישראל אמרו שירה ציום השביעי וציום השמיני. ואף אכן נימא צה מילתא, לבאר ענין שתי שירות אלו, ציום השביעי וציום השמיני.

ב אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר, ופירש"י אז כשראה הגם עלה בלבו שישיר שירה, שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זהו ליישב פשוטו אבל מדרשו אמרו רבותינו ז"ל מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה. ויש לקשר הדרש והפשט דכחדא אזלי.

ותבאר על פי דברי האר"י הקדוש זללה"ה בליקוטי תורה (פרשה יז) עזי זמרת יה, פסוק זה נאמר בראש השירה, כי פרח נשמתן, ושמעו קול שירה, ופתח הקב"ה אזניהם ושמעו זמירות כל לבא מרום, ועל ידי כן חזרה נשמתן בהם כמצואר בזוהר הקדוש (דף מה). וזה שאמר עזי זמרת יה, פי' כחי ועזי שהיה לי, היה על ידי זמרת יה, פי' על ידי אותן זמירות ששמעתי מן מלאכי השרת שאמרו לשם י"ה, שעל ידי זה ויהי לי לישועה, שנושעתי מן המות, עכ"ד.

וייש להעיר על דברי הזוה"ק, מהא דאיתא במס' סנהדרין (דף ע"ג) בצוהתה לילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה, אמר להם הקב"ה מעשי ידי טובעין צים ואתם אומרים שירה לפני. ולריך לומר כמו שהציא במאור ושמש (לז של פסח) בשם הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זללה"ה, שהמלאכים בקשו לומר שירה, כדי שישמעו המלאכים נעימת הקול שלהם ותלא נשמתם, וכדרך שהיה בחיל סנחריב מלך אשור (סנהדרין לה:), ולא הניחם הקב"ה, כי המלאכים היו ראויים להפרע מהם מדה כנגד מדה, שיטבעו צים כמו שהשליכו תינוקות ישראל ליאור, עכ"ד. נמלא דבאמת אמרו המלאכים שירה בשעת קריעת ים סוף, וכדברי הזוה"ק, והמלאכים לא שמעוהו, רק בני ישראל שמעוהו כדי להחזיר נשמתן לתוכן.

ומעתה יש לומר הכוונה בדברי רש"י"ל, וליל שביעי ירדו לים בשחרית אמרו שירה והוא יום שביעי של פסח, הכוונה על שירת המלאכים, שזה היה בצוקרו של שביעי של פסח, שאז פרח נשמתן של ישראל מחמת גודל התגלות אלקית אשר ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, ואז אמרו המלאכים שירה ושמעו ישראל, ובזה החיו אותם וחזרו נשמתם בצרכם, וזה נחשב גם כאילו בני ישראל אמרו

בבא גילוי שם הוי"ה ב"ה

וידי באשמורת הבקר וישקף ה' אל מחנה מלאכים בעמוד אש וענן ויהם את מחנה מלאכים.

יתבאר בהקדמם מה דאיתא במס' עבודה זרה (דף 7:), מאי ויודע דעת עליון (במדבר כד עז), שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כועס בה, וכמה זמנו, רגע, וכמה רגע, אמר אמימר ואיתימא רבינא רגע כמימריה כו', אימת רתח אמר אבוי בתלת שעי קמייתא, עי"ש. וכתבו בתוס' (ד"ה רגע) ואם תאמר מה היה יכול לומר בשעה מועטת כזאת, ויש לומר היה אומר כלם, והקב"ה הפכו ואמר מלך, כדכתיב (במדבר כג כא) ותרועת מלך זו.

ובזה י"ל מה שנאמר להלן, אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלחמו נפשי וגו', ולריך ביאור למי אמר, ויתכן שבלעם הרשע שהיה מיועלי פרעה (פועה יא.), הוא גילה לפרעה דבר זה שיש רגע אחת שהקב"ה כועס, ועלה בדעת פרעה לקקלם באותו שעה, וזהו אמר אויב, שהוא רצה להגביר על בני ישראל בכח אמירת פיו.

ועל פי זה יש לפרש דברי האריז"ל (ליקוטי תורה פ' בא) שפרעה ידע שם אלהים, אבל לא ידע שם הוי"ה, כמו שאמר (שמות ה ג) מי הוי"ה אשר אשמע בקולו לא ידעתי את הוי"ה וגם את ישראל לא אשלת, עכ"ד. וי"ל הכוונה, כי פרעה ידע שם אלקים שמשמעו דין וגבורה, היינו מה שהקב"ה מעניש וכועס, אבל לא ידע שם הוי"ה, פי' על הכח להפוך הדין לרחמים ולגוף לירופי אותיות לטובה, שזהו מכח הארת שם הוי"ה ז"ה, וכמו שנאמר (דברים כג ו) ויהפוך הוי"ה אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך.

ולזה בשעת קריעת ים סוף פעל ועשה יולר בראשית נס ופלא, והפר את ענת פרעה ומתוך מכה עלמנו המליא רעיה, ויהי באשמורת הבקר, בתלת שעי קמייתא, באותו שעה שרצה פרעה לקללם, וישקף הוי"ה אל מחנה מלאכים, בכח גילוי הארת שם הוי"ה ז"ה, ויהם את מחנה מלאכים, ונהפך השורה, קללה למלאכים וברכה והללה לבני ישראל. (תש"ח ב)

אף שיהיו בשפלות גדול

וישב היום לפנות בוקר לאיתנו, איתא במדרש (ב"ר פ"ה ס"ה) אמר רבי יוחנן, תנאי התנה הקב"ה עם הים שיהא נקרע לפני ישראל, ה"ד וישב הים לאיתנו, לתנאו שהתנה עמו. וכתב הרמב"ם בפירושו המשניות (אבות פ"ה מ"ו) דאחר בריאת העולם לא רצה השי"ת שיהיה שינוי טבע, לכך בתחלת עשיית הדברים בשעת ימי בראשית, שם בטבע שיעשה בהם כל מה שיעשה, והוא הדבר הטבעי. אמנם לפי זה ראוי להתבונן אם כן מה שבה די שירתא על נס קריעת ים סוף, הלא היה בטבע, ולא היה שום נס.

שירה בעלמם, דהא קי"ל (סוכה לה:) שומע כעונה, ומה שנאמר ברש"י פ' שלח ששהו ישראל משילאו ממלאכים עד שאמרו שירה, כי בני ישראל בעלמם באמת לא אמרו שירה עד יום השמיני, כאשר וירא ישראל את מלאכים מת על שפת הים.

ולפי זה יתבאר דברי רש"י, אז ישיר משה, ופירש"י אז כשראה הגם עלה בלבו שיסיר, ומדרשו מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, והיינו כי נחממת נס של תחיית המתים שהיה להם, שחזרה נשמתן של ישראל על ידי שירת המלאכים, על כן אז עלה בלבו של משה לומר שירה, כי ראה בחוש גדול מעלת וכה השירה להשפיע חיות בנפשות ישראל, ולכן עלה בלבו שיסיר. (תש"ט ו')

*

קריעה או בקיעה

ואתה הרם את מעך ונטה את ידך על הים ובקעהו. ודקדק החידושי הרי"ם ז"ל על מה שנקרא בלשון חכמים בגמרא (פסחים ק"ה) ובמדרשים קריעת ים סוף, ובתורה נאמר לשון בקיעה כמו הכא, וגם להלן נאמר ויבקעו המים. ותירץ שעל פי ההלכה (עי' רמב"ם פ"א מהל' שבת ה"ו) ענין הקריעה הוא דוקא בשני דברים שמתאחזין, ואחר כך כשנפריד אותם נקרא קריעה. אבל בדבר שהיה אחד מתחילתו אינו נקרא קריעה. וזים היה תנאי מששת ימי בראשית שיהא נקרע לפני ישראל (ב"ר פ"ה ס"ה), נמצא שהמים היו מתחילתו קרעים ולאחר כך נתאחה, לכן נקרא קריעה, עכ"ד. ועדיין הקושיא במקומה עומדת, דאם כן למה בתורה נאמר לשון בקיעה, הא לא היה רק קריעה.

ויצ"פ דהנה איתא במדרש רבה (פכ"ג ס"ג) וישבו המים, אמר רבי יוחנן, כיון שעלה אחרון שבישראל מן הים ירד לתוכו אחרון של מלאכים, ורבי שמעון בן לקיש אומר על אלו ואלו נעל הים מד' רוחותיו, אמר משה לפני הקב"ה מה יעשו ישראל, אמר לו אי אתה זקוק, למה שאני עושה להם נס, באותה שעה שלח הקב"ה את ידו והעלן מן הים, עי"ש. הרי דלריש לקיש נקרע הים שני פעמים, הא' כדי שיבואו בני ישראל תוך הים, הב' להוציאם מתוכו.

ובבן יש לומר כי מה שנאמר בתורה לשון בקיעה, נטה את ידך על הים ובקעהו' ולהלן נאמר ויבקעו המים, קאי על בקיעה הראשונה להכניס את ישראל בתוכו, אך בזה לא ניולו ישראל לגמרי, ועדיין היו נתונים בצרה, לכן לא הזכירו חז"ל גם זה לשבח, אבל כשחזר הים ונתקרע באותו מקום שנבקע לראשונה, אז ניולו ישראל לגמרי והמלאכים נטבעו, ועל שם זה נקרא בשם קריעת ים סוף, שהיה מתחילתו קרעים וחזר ונתקרע להוציא את ישראל מתוכו.

(תש"ח ה')

*

ישראל וידע חלקים (שמות 3 כה), ידע שעתידין לומר זה אלי ואנוהו, עמד וגאלם.

ויתבאר על פי מה שהאריך בפרשת דרכים (דוש 7) אהא דאיתא במדרש (שמו"ר פ"ג ס"ד) שילאו ממלרים בזכות התורה שעתידין לקבל, שהגם שאז עדיין לא קבלו, עם כל זה הקצ"ה צרוז חסדו מסתכל ודן את האדם לפי עוב העתיד ומעשיו הטובים שעתיד לעשות, ולירף זכות מתן תורה כאילו כבר היה, עכ"ד. והנה כי כן היה בשעת קריעת ים סוף, וכמו שכתב בסידורו של שבת (ח"א שורש 2 עקף 3 אות י) דגם קריעת ים סוף, היתה בשביל שהקצ"ה היה מלרף מה שעתידין לומר שירה וגם מה שיאמרו בני ישראל שירה בכל יום עד סוף כל הדורות, וזכות כולם עמדה להם להשיעם אז בשעת ההוא, עכ"ד. ואיתא בזו"ק (בשלה 77 נד:) ויאמרו לאמר, לאמר צההוא זמנא, לאמר בארעא קדישא בזמנא דשרו ישראל בארעא, לאמר בגלותא, לאמר בצורקנא דלכוון דישאל, לאמר לעלמא דחתי. הרי מפורש שבני ישראל קבלו על עצמם בשעת הגם לאמר שירה בשעת הגלות, והוא השירה שאנו אומרים בכל יום ויום.

ובזה יתפרש המדרש ידע שעתידין לומר זה אלי עמד וגאלם, כי עיקר יליאת מלרים היתה בשעת נס דקריעת ים סוף, שאז ילאו מרשות המלרים לגמרי ונילו מידם, אך זה היה בשביל שלפה הקצ"ה קורא הדורות מראש וידע שעתידין לומר זה אלי ואנוהו, וישורו שירת הים לאחר הגם, וכן בכל יום ויום עד סוף כל הדורות, ולכן עמד וגאלם ביילאת מלרים וקריעת ים סוף.

ויצלינו להתזון בגודל חין ערך שירה זו, אשר בשבילה זכינו לגם דיילאת מלרים וקריעת ים סוף, כי שירה זו שאנו אומרים עכשיו בגלות חביב מאד לפני השי"ת, ואל יקל בעיניו השירה שאנו אומרים בכל יום ויום בצפוקי דזמרה לומר דח"ו חין לו חשיבות כל כך במצבנו הדל בגלות החל הזה, דהלל אדרבה הוא, דכיון שצכל שנה ושנה נתרצה עול הגלות וצרבות הזמנים אנו נמטעים צלות ובשפלות, הרי חשוב ביותר לפני ה' מה שאנו מתחזקים בצמונתנו צתוקף הגלות, ועדיין תהלתו ית' צפינו בשבח והודאה להשי"ת על כל הנסים שעשה עמנו על שפת הים, ואדרבה צזכות שירה זו של ימינו חלה עקבתא דמשיחא, זכינו לגם קריעת ים סוף. ועל זה נאמר (שמות יג ה) והגדת לבנך ציום ההוא לאמר צעצור זה עשה ה' לי בצלחתי ממלרים, פי' והגדת לבנך ציום ההוא צתוקף הגלות ושפלות, לאמר צעצור ז"ה, צזכות שאני אומר ז"ה אלי ואנוהו חספר גויו ושצחו, עשה ה' לי בצלחתי ממלרים, שלא היינו כדאים לכל הנסים האלו, חלל צזכות מה שהיה גלוי וידוע לפני השי"ת שאני עתיד לומר שירה ושבח והלל להשי"ת בגלות ובשציה בצמונה פשוטה, צזכות זה עשה ה' לי. (תשע"ה)

ויי"ל כי התנאי צמעשה צראשית היה שיקרע הים לפני בני ישראל כשהיו רחויים לכך, אך צעת לחתם ממלרים היו צשפלות גדול, וכמו שנאמר (יחזקאל עז ז) ואת ערום ועריה, ופירש"י ערום מן המלות, והגם שעשו את הפסח ומילה, מכל מקום צימים האחרונים קודם קריעת ים סוף, נפלו ממדריגתם, וכמו שנאמר (תהלים קו ז) אצותינו צמלרים לא השכילו נפלחותיך לא זכרו את רב חסדיך ויאמרו על ים צים סוף, ויושיעם למען שמו להודיע את גבורתו. ועל דבר זה שהשיענו הקצ"ה צזכותו מדריגה שהיינו נמלאים בה, ויושיענו למען שמו, על זאת שצחו חבוצים ורוממו לחל ונתנו ידידים זמירות שירות ותשבחות למלך אל חי וקים. (תשע"ב)

*

שירה עם הארבעה מינים

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת, כתב בצפסה"ק זרע קודש (צליקוטיס לסוכות) עה"פ כי צסוכות הושצתי את בני ישראל, דכיון שבני ישראל היו צסוכות צלחתם ממלרים, היה להם גם כן ד' מינים, וזה מה שנאמר צאז ישיר, חשירה לה', היינו לשון נענוע כמו פירות הנושרין, שבני ישראל עשו נענועים צים סוף, עי"ש בצדצה"ק. ויש לחת טעם לדבר זה שעשו בני ישראל הנענועים צים.

וציי"ל על פי מה ששמעתי מכ"ק מרן חאמו"ר זללה"ה לספר על הרה"ק מהרי"ד מצעלאז זללה"ה, שפעם אחד הולך ליסע עם מסילת הצרל, והרה"ק בעלמנו סידר כל זמני הגסיעה צעומק רב, ואחר כך הסציר, שרלה לסדר כך שיסעו דרך המערה בשעת זמן קריאת שמע, כדי שיוכל להמליך את הצורא צרוך הוא וצרוך שמו גם צהיותו נוסע מתחת לארץ, צמקום שעדיין לא היה מי שימליך שם את הצורא, כי מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה.

ועל דרך זה יש לומר צעטם שעשו בני ישראל נענועים צים סוף, כי ענין הנענועים הוא הכרזת מלכותו ית"ש בכל העולם, על דרך דאיתא צגמרה (סוכה ז). מוליך ומציל למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו. והנה על היצשה כבר המליכו האצות הקדושים את הקצ"ה כי הוא מלך על כל הארץ, חולם עדיין לא היה עד עכשיו מי שיכריז דבר זה צתוך הים, ועל כן עכשיו כאשר עצרו בני ישראל את הים נעלו הד' מינים ועשו הנענועים, כדי להמליך את הצוכ"ע שמלא כל הארץ כבודו צשמים וצארץ ציצשה וגם צמלולות ים. (תשע"ד)

*

קרי"ם בזכות השירה שאנו אומרים בכל יום

אז ישיר משה וגו' ויאמרו לאמר חשירה לה' וגו', עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו חלקי חבי וארוממנהו, ובמדרש (שמו"ר פ"א סל"ו) וירא חלקים את בני

מלחמת עמלק היה בפה

יהושע ללחום עם עמלק על ידי חרב וחנית, אלא ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפ"י חרב, היינו על ידי שם תכ"ה שאמר צפה.

והנה הקשה הר"ש צפרק ערבי פסחים (פי"ג) כיון שמשה רבינו נסתלק ביום שבת קודש, ומבואר במדרש (דצ"י פ"ט ס"ט) דצו ביום שנסתלק משה רבינו כתב י"ג ספרי תורה, בשבת האריך היה כותב, ע"ש. ותירץ כ"ק מרן דו"ז זללה"ה דצברי יוחל (פי האזינו) דצודאי שלא היה כתיבת משה רבינו כתיבה גשמית, וגם אי אפשר בדרך הטבע לכתוב י"ג ספרי תורה ביום אחד, אלא ודאי שהיה בדרך נס או בהשגעת הקולמוס, ומאן יימר שכתובה זו אסורה לן בשבת, שהרי לא היה ממלאכת המשכן, עכ"ד.

ולפי דרכו יש לומר דהכי נמי אף דנעילת גשמה הוא אחד מל"ט מלאכות, מכל מקום זה אסור רק אם הוא בדרך כל ארץ בחרב ממש, אבל נעילת גשמה על ידי אמירת השם, ודאי שאינו בכלל מלאכת המשכן ואינו אסורה בשבת, ושפיר אמר משה ליהושע בחר לנו אנשים ולא הלחם בעמלק מחר, אף שהוא ביום שבת קודש, מכל מקום כיון שהוא יורגם באמירת פיו בלצד מותר גם בשבת קודש. (תשס"ג)

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים ולא הלחם בעמלק מחר אנכי נלץ על ראש הגבעה ומטה האלקים צידי.

כתב החתם סופר בחורת משה צפרשחן, דלשיטת רבי יוסי (שבת פו:) שצאו למדבר סיני ביום אחד בשבת, אם כן מלחמת עמלק היה ביום שבת קודש, ע"ש. ולפי זה יש להבין היאך אמר משה לכתחילה בחר לנו אנשים ולא הלחם בעמלק מחר, וקבע את המלחמה על יום שבת קודש.

ואפ"ל על פי מה שביאר המקובל האלקי הרמ"ז זללה"ה (הובא במקדש מלך פי משפטים דף קה.) בהא דאיתא בכתבי האריז"ל (פרע"ח ש"ו פ"ה) שמשה רבינו הרג את המלרי בשם תכ"ה, ולכן מלינו (שמות ז יג) כאשר ראה אחר כך אנשים עזרים נלים ויאמר לרשע למה תכ"ה רעך. וביאר הרמ"ז שמטעם זה השיב לו ויאמר הלהרגני אתה אומ"ר כאשר הרגת את המלרי, כי כששמעו מפיו תיבת תכ"ה חששו שיהרגם במאמר פיו כאשר הרג את המלרי, עכדה"ק.

ולפי זה יש לומר כי גם מלחמת עמלק לא היה בחרב, אלא בשם תכ"ה, ודבר זה מדוקדק בלשון הכתוב ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפ"י חרב, והכוונה שלא הלך

מוסר אגון

ילקוט דברות קודש שנאמרו בימי השובבי"ם

לימוד התורה במקום תעניתים וסיגופים

ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה, וילונו העם על משה לאמר מה נשתה, ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים.

י"ל על פי דברי הר"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה על הפסוק (סו"פ וילך) לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלהיכם, ופירש"י נחלקו בו חכמי ישראל בבבא בתרא (דף יד:), יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים מצד הלוחות היה מונח בתוך הארון. דהנה מבואר בכתבי האריז"ל (שער רוח"ק תיקון כו) תיקון לחטא פגם הברית רח"ל הוא שיתענה פ"ד תעניתים. אמנם בדורות האחרונים שנחלשו אין לנו כח להתענות כל כך, והתיקון הוא לעסוק בדברי תורה ולגדל את בניו לתלמוד תורה וליראת שמים, וזה מועיל כמו התעניות. וזה שאמר לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית, ופירש"י נחלקו בו חכמי ישראל, למצוא תיקון לפגם הברית, בבב"א בתר"א, היינו בזמן האחרון בדרא בתראה, יש מהם אומרים ד"ף היה בולט, היינו שצריך להתענות פ"ד תעניתים, ויש אומרים מצד הלוחות שהיה מונח בתוך הארון, שאפשר לתקן על ידי התורה, עכ"ד.

וזה שאמר ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה, דמבואר במדרש (ב"ר פ"ב ס"ד) שהתשובה נמשלה למים, שנאמר (איכה ב יט) שפכי כמים לבך. והיינו ולא יכלו לשתות מים, היינו לעשות תשובה בשלימות, ממרה, היינו ממרות תיקוני תשובה, כי בדור האחרון קשה מאד לעסוק בתעניתים וסיגופים, אמנם דא עקא כי מרים הם, כי בני ישראל מלאים בחטאים קשים ומרים, ומאין יבא עזרינו לנקות את כתמי נפשנו ולזה אמר ויורהו ה' ע"ץ, רומז לתורה הקדושה ככתוב (משלי ג יח) עץ חיים הוא למחזיקים בה, וישלך אל המים, רמז על התשובה, והיינו לצרף התשובה עם לימוד התורה, ועל ידי עסק התורה ותשובה שלימה וימתקו המים, ויוכלו לעשות תשובה כראוי בלי תעניתים וסיגופים, והעיקר הוא להתחרט על העבר וקבלה חזקה על העתיד שמהיום והלאה לא ישוב לכסלה עוד, ולקבוע עתים לתורה בבוקר או בערב, ושב ורפא לו. (ס"ג בשלה תשס"ב)